

Оксана Іванівна КОНДЮХ

викладач-стажист,
кафедра податкової та бюджетної політики,
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, м. Херсон, 73008, Україна
E-mail: finansi77@gmail.com
Телефон: +380936857717

ПРАГМАТИЗМ І ПРОБЛЕМАТИКА ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

Кондюх, О. І. Прагматизм і проблематика податкової складової формування бюджетних ресурсів держави [Текст] / Оксана Іванівна Кондюх // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – №1. – С. 267-274. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Розглянуто податкову компоненту формування бюджетних ресурсів держави у сучасних реаліях фінансового простору. Досліджено податкові форми забезпечення суспільних потреб з урахуванням трансформації податкового законодавства із введенням в дію Податкового кодексу України. Проаналізовано основні тенденції структури та динаміки податкових надходжень до Зведеного бюджету, Державного бюджету та місцевих бюджетів України. Проведено оцінку податкових надходжень з огляду на пряме та непряме оподаткування. За результатами дослідження податкової складової формування бюджетних ресурсів з'ясовано першочергові проблеми сфери оподаткування, які потребують нагального вирішення. На основі визначеної проблематики наведено рекомендації щодо оптимізації податкового забезпечення функціонування держави.

Ключові слова: податкові надходження; бюджетні ресурси; зведений бюджет; державний бюджет; місцеві бюджети; непрямі податки; прямі податки.

Оксана Ивановна КОНДЮХ

ПРАГМАТИЗМ И ПРОБЛЕМАТИКА НАЛОГОВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ФОРМИРОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ РЕСУРСОВ ГОСУДАРСТВА

Аннотация

Рассмотрен налоговый компонент формирования бюджетных ресурсов государства в современных реалиях финансового пространства. Исследованы налоговые формы обеспечения общественных потребностей с учетом трансформации налогового законодательства с введением в действие Налогового кодекса Украины. Проанализированы основные тенденции структуры и динамики налоговых поступлений в Сводный бюджет, Государственный бюджет и местные бюджеты Украины. Проведена оценка налоговых поступлений в разрезе прямого и косвенного налогообложения. По результатам исследования налоговой составляющей формирования бюджетных ресурсов определены первоочередные проблемы сферы налогообложения, требующие неотложного решения. На основе определенной проблематики приведены рекомендации по оптимизации налогового обеспечения функционирования государства.

Ключевые слова: налоговые поступления; бюджетные ресурсы; сводный бюджет, государственный бюджет; местные бюджеты; косвенные налоги; прямые налоги.

PRAGMATISM AND PROBLEMS OF TAX COMPONENT OF THE STATE BUDGET RESOURCES

Abstract

The tax component of formation of budgetary resources of the state in modern realities of fiscal space has been considered. There have been investigated the tax forms of public needs taking into account the transformation of the tax legislation with the introduction of the Tax Code of Ukraine. The basic trends in the structure and dynamics of tax revenues in the Consolidated budget, the State budget and local budgets in Ukraine are analyzed. The estimation of tax revenues in terms of direct and indirect taxation is carried out. According to the study of the tax component of the formation of budgetary resources there have been found the immediate problem areas of taxation that need urgent solution. Based on certain issues there have been offered the recommendations to ensure the tax compliance of functioning of the state.

Keywords: tax revenues; budgetary resources; master budget; state budget; local budget; indirect taxes; direct taxes.

JEL classification: H21, H30

В умовах поглиблення диспропорцій економічно-соціальної системи держави, політичних конфронтацій, що має наслідком порушення балансу державних фінансів та посилення боргових ризиків, податкова компонента повинна бути першоосновою формування бюджетних ресурсів держави. Податкова складова фінансування державних видатків є вагомим альтернативним борговому фінансуванню. Так активізація державних запозичень веде до зниження фіскального ефекту податкового забезпечення суспільних потреб держави за рахунок відволікання значних обсягів бюджетних коштів на обслуговування та погашення державного боргу в Україні. Водночас необґрунтоване податкове навантаження є чинником зниження економічної та ділової активності суб'єктів господарювання, зростання тіньового сектору економіки, спотворення конкурентного середовища в Україні, що негативно позначається на фіскальній достатності держави. Отже, податкові надходження до Зведеного бюджету України є однією із найважливіших складових забезпечення економічного зростання. Невиконання планових показників податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів призводить до спотворення природи податків як життєво необхідного феномену для функціонування і розвитку суспільства.

Численні реформи у сфері оподаткування не сприяли вирішенню ключових проблем справляння податків. Ці проблеми полягають у

нерівномірності розподілу податкового навантаження між платниками податків, ухиленні платників від оподаткування, переобтяженні податкової системи преференціями, нестабільності податкового законодавства, низькій ефективності податкової системи, наявності великої кількості податкових платежів, недосконалості системи адміністрування податків, низькому рівні податкової культури.

Відтак податкова компонента перетворилася на ризикове джерело формування бюджетних ресурсів держави, що зумовлює активізацію пошуку наукового вирішення проблем податкового забезпечення функціонування держави.

Важливий внесок у дослідження питань податкового забезпечення суспільно необхідних видатків держави зробили видатні представники західної економічної думки: Ш. Бланкарт, А. Вагнер, К. Віксель, Дж. Гелюрейт, Дж. Кейнс, Е. Кларк, А. Лаффер, Е. Ліндаль, Р. Масгрейв, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, Р. Харрод, праці яких містять фундаментальні засади формування концептуальних положень для подальших розробок у сфері оподаткування. Безпосередньо проблематиці сфери оподаткування приділили належну увагу такі вітчизняні науковці, як В. Андрущенко, О. Васирик, В. Вишневський, О. Десятнюк, Ю. Іванов, А. Крисоватий, О. Луніна, В. Мельник, В. Опарін, А. Соколовська, В. Суторміна, В. Федосов та інші. Водночас, попри наявність значної кількості фундаментальних та прикладних наукових розробок у цій галузі, в умовах

перманентної дефіцитності державних фінансів, невиконанні планових показників Зведеного бюджету України, економічно невиправданого державного запозичення та нестабільності фінансового простору зазначена проблематика потребує більш детального моніторингу податкової складової формування бюджетних ресурсів держави та її наукового осмислення.

Основна мета наукової роботи полягає у дослідженні прагматизму та проблематики податкової компоненти формування бюджетних ресурсів держави та обґрунтуванні напрямів оптимізації податкових фінансів як вагомому інструменту забезпечення функціонування соціально-економічної системи держави.

Мета наукового дослідження зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- проведення аналізу фінансальних ефектів податкових надходжень до Зведеного бюджету України з урахуванням трансформацій податкового законодавства;
- дослідження тенденцій розвитку сфери прямого та непрямого оподаткування в Україні;
- надання узагальнених рекомендацій щодо оптимізації податкової компоненти забезпечення суспільних потреб.

Сучасний стан вітчизняної економіки вимагає від держави значної фінансової підтримки, що об'єктивно є неможливим без наявності надійних та стабільних податкових джерел формування дохідної частини Зведеного бюджету України. Податкові фінанси є першоосновою функціонування та стабілізації державних фінансів у нестабільному фінансовому просторі. Ефективне використання податкових форм фінансування державних потреб дозволяє державі забезпечити широкий спектр соціально-економічних відносин, у тому числі фінансування суспільних функцій та регулювання економічного розвитку.

Економічний зміст податків найбільш повно можна відобразити, характеризуючи їх як законодавчо закріплену форму отримання державою частки вартості ВВП для забезпечення ефективного виконання державою фінансових зобов'язань, перш за все – в частині здійснення її суспільних функцій та інструменту регулювання економічного розвитку [1, с. 33].

Теорія та практика оподаткування свідчать, що при економічному зростанні домінуючого фінансового впливу набувають прямі податки, а при економічному спаді, навпаки, зростає роль непрямих податків, і це дає змогу закріпити і стабілізувати базу оподаткування [2, с. 159].

Непрямі податки є вагомим джерелом наповнення бюджету. Вони здійснюють розподіл та перерозподіл доходів між різними соціальними групами населення. Саме ця форма податків є

важливим чинником регулювання рівня цін, засобом дії на їх динаміку. Непряме оподаткування містить податок на додану вартість, акцизний податок, мито. Ці податки не залежать від доходів або майна окремого платника, а безпосередньо визначаються розміром споживання.

Відтак вони активно використовуються як пріоритетний фінансальний інструмент наповнення казни для забезпечення функціонування держави в умовах трансформації економіки.

Розглянемо структуру податкових надходжень бюджетів усіх рівнів у розрізі непрямих податків (табл. 1).

Як видно із таблиці 1, частка податкових надходжень у загальній сумі доходів Зведеного бюджету України з 2008 року до 2010 року поступово зменшується, з 76,5% до 74,5% відповідно. З 2011 року спостерігається різке зростання питомої ваги податкових надходжень до 84,0% від загальної суми бюджетних коштів порівняно з минулорічним значенням. Така ситуація значною мірою пов'язана з перенесенням рентної плати зі складу неподаткових надходжень до податкових. З 2012 року спостерігається тенденція до зменшення частки податків і зборів у бюджетних ресурсах держави. Водночас абсолютна сума податкових надходжень до Зведеного бюджету України зростає. Лише у 2009 році сума мобілізованих податків знизилася, порівняно із попереднім роком, що було наслідком посилення кризових явищ у економіці України. Спостерігаємо аналогічну ситуацію щодо зростання суми податкових надходжень до Державного бюджету України протягом досліджуваного періоду та її зменшення у 2009 році.

Податкова компонента наповнення місцевих бюджетів становить четверту частину доходів органів місцевого самоврядування. Як наслідок, більшість місцевих бюджетів формуються за рахунок трансфертів з Державного бюджету України. Місцеві податки і збори в Україні здебільшого є неефективними. Натомість, практика розвинених країн висвітлює місцеве оподаткування як основу фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування.

Непрямі податки забезпечують значну частину надходжень до Зведеного бюджету України. Водночас упродовж досліджуваного періоду (2008-2013 рр.) спостерігається тенденція до зменшення частки непрямих податків у сумі податкових надходжень зведеного бюджету. Основний бюджетотвірний непрямий податок – ПДВ – є традиційним джерелом винятково Державного бюджету України. Його частка коливається від 35% до 41% у сумі податкової складової бюджетних ресурсів держави. У 2009 році відбулося зменшення обсягів мобілізованого ПДВ,

однак його питома вага у податкових надходженнях Зведеного бюджету України залишилась на рівні минулого року. Збільшення обсягів відшкодування ПДВ у 2010 році стало причиною недовиконання планових показників з

цього податку. А запроваджена Податковим кодексом процедура автоматичного відшкодування мала наслідком запобігання відчутним втратам з державної казни.

Таблиця 1. Структура податкових надходжень бюджетів усіх рівнів за непрямими податками

Вид доходу	Зведений бюджет		Державний бюджет		Місцеві бюджети	
	Млн. грн	%	Млн. грн	%	Млн. грн	%
2008 рік						
Усього доходів, з них:	297844,7	100,0	231686,4	77,79	66158,3	22,21
Податкові надходження, з них:	227164,8	76,3	167883,4	73,9	59331,4	26,1
Податок на додану вартість	92082,6	40,5	92082,6	54,8	-	-
Акцизний збір	12783,1	5,6	12677,9	7,6	105,2	0,2
Мито	12302,2	5,4	12302,2	7,3	-	-
Непрямі податки, всього	117167,9	51,5	117062,7	69,7	105,2	0,2
2009 рік						
Усього доходів, з них:	272967,0	100,0	209700,3	76,82	63266,7	23,18
Податкові надходження, з них:	208073,2	76,2	148915,6	71,6	59157,6	28,4
Податок на додану вартість	84596,7	40,7	84596,7	56,8	-	-
Акцизний збір	21624,4	10,4	21274,5	14,2	349,9	0,6
Мито	6711,5	3,2	6711,5	4,5	-	-
Непрямі податки, всього	113150,4	54,3	112800,5	75,5	349,9	0,6
2010 рік						
Усього доходів, з них:	314506,3	100,0	240615,2	76,5	73891,1	23,5
Податкові надходження, з них:	234447,8	74,5	166872,2	71,2	67575,6	28,8
Податок на додану вартість	86315,9	36,8	86315,9	51,8	-	-
Акцизний збір	28316,1	12,1	27620,7	16,6	695,4	1,03
Мито	8851,2	3,8	8851,2	5,3	-	-
Непрямі податки, всього	123483,2	52,7	123008,6	73,7	695,4	1,03
2011 рік						
Усього доходів, з них:	398553,6	100,0	314616,9	78,9	83936,7	21,1
Податкові надходження, з них:	334691,9	84,0	261605,0	78,2	73086,9	21,8
Податок на додану вартість	130093,4	38,9	130093,4	49,7	-	-
Акцизний податок	33919,2	10,1	33011,2	12,6	908,0	1,2
Мито	12411,7	3,7	12411,7	4,8	-	-
Непрямі податки, всього	176424,3	52,7	175516,3	67,1	908,0	1,2
2012 рік						
Усього доходів, з них:	445525,3	100,0	346054,0	77,7	99471,3	22,3
Податкові надходження, з них:	360567,2	80,9	274715,2	76,2	85852,0	23,8
Податок на додану вартість	138826,8	38,5	138826,8	50,5	-	-
Акцизний податок	38428,8	10,7	37185,6	13,5	1243,1	1,5
Мито	13186,5	3,6	13186,5	4,8	-	-
Непрямі податки, всього	190442,1	52,8	189198,9	68,8	1243,1	1,5
2013 рік (2 квартали)						
Усього доходів, з них:	211082,2	100,	161881,5	76,7	49200,7	23,3
Податкові надходження, з них:	174198,7	82,5	131301,7	81,1	42897,0	87,2
Податок на додану вартість	61414,9	35,3	61414,9	46,8	-	-
Акцизний податок	18438,2	10,6	18028,2	13,7	409,9	1,0
Мито	6183,2	3,5	6183,2	4,7	-	-
Непрямі податки, всього	86036,3	49,4	85626,3	65,2	409,9	1,0

**Розраховано автором на основі даних Державної казначейської служби України [3].*

У більшості країн світу податок на додану вартість забезпечує від 12 до 30% державних доходів, а в Україні – 35-40%. Як бачимо, в Україні цей податок виконує яскраво виражену фіскальну функцію, складає стійку і широку базу формування

державного бюджету. Світовий досвід доводить, що податкова система, побудована на базі ПДВ, забезпечує високу стабільність надходжень до бюджету і незначну залежність його від характеру економічної кон'юнктури. Цей вид податку має

такі якості, як універсальність і абсолютна об'єктивність.

Не менш вагоме податкове джерело забезпечення Державного бюджету України становить акцизний податок. До податкового наповнення бюджетів на місцевому рівні належить акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів, що сплачується платниками, які зареєстровані у АРК; частка цього податку протягом досліджуваного періоду зросла з 0,2% до 1,5% податкових надходжень бюджету Автономної Республіки Крим. За даними таблиці 1, це один із непрямих податків, який зберіг динаміку стабільного зростання в кризовий та посткризовий періоди. А саме: за рахунок підвищення акцизних ставок у 2010 році, зокрема на нафтопродукти, тютюнові та лікєро-горілчані вироби. Проте така політика сприяла збільшенню нелегального виробництва всередині країни та контрабанди підакцизних товарів [4, с. 227].

Відносно мита слід зауважити позитивну динаміку до його зростання, що є результатом активізації роботи митних органів, у тому числі широкого використання непрямих методів визначення податкової бази [5]. Водночас унаслідок негативного впливу світової фінансово-економічної кризи на обсяги зовнішньої торгівлі України відбувається переорієнтація вітчизняної економіки на внутрішній ринок, що відповідним чином відображається на структурі наповнення бюджету. У 2009 році відбулося зниження питомої ваги ввізного мита у загальному обсязі податкових надходжень.

Що ж до прямих податків, то в Україні вони є не менш важливим джерелом формування бюджетних ресурсів. Прямі податки є державним фінансовим регулятором у сфері соціально-економічних процесів у напрямку «коригування» доходів платників податків, формування інвестиційного клімату та капіталу країни, забезпечення ділової активності суб'єктів господарювання, визначення показника сукупного споживання та інших суспільно-необхідних передумов існування населення.

Останніми роками у вітчизняній системі оподаткування спостерігається тенденція до зниження фіскального значення прямих податків (табл. 2).

Як видно із таблиці 2, частка основних прямих податків упродовж аналізованого періоду знижується (окрім 2010 року та 2013 року), що свідчить про невикористаний фіскальний потенціал прямих податкових форм наповнення Зведеного бюджету України. У 2010 році, у посткризовий період питома вага прямих податків у сумі податкових надходжень зросла на 1,7 процентних пунктів відповідно до попереднього року. Зменшення частки прямих податків з 2011 року, певною мірою, є результатом зниження

ставки податку на прибуток підприємств, регламентованим Податковим кодексом.

Прямі податки охоплюють близько 90% податкових коштів місцевих бюджетів. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є традиційним джерелом формування місцевих фінансів (лише 50% ПДФО, мобілізованого у м. Київ, з 2011 року спрямовується до державного бюджету, однак ця частка є досить мізерною у сумі податкових надходжень державної казни). Протягом усього досліджуваного періоду простежується динаміка до зменшення частки ПДФО у податкових надходженнях місцевих бюджетів, а саме: спад з 77,4% до 70,7%. Зазначене вказує на низький рівень заробітної плати в регіонах та небажання як роботодавців, так і працівників показувати реальний рівень доходів. Таблиця 2 засвідчує переважання податку на доходи фізичних осіб у надходженнях від прямого оподаткування Зведеного бюджету України.

Слід констатувати, що податок на прибуток підприємств займає досить незначну частку у податкових надходженнях держави (15-21%). Питома вага цього прямого податку постійно коливається в напрямку зростання чи спаду. Вищезазначена тенденція є прототипом розвитку відносин в економічній сфері нашої держави, де пріоритетне місце займає фактор макроекономічної нестабільності. Не менш важливим є вплив тінізації підприємницького сектору економіки. Як бачимо, у 2009 році на розмір надходжень від податку на прибуток звичайно ж вплинула світова фінансово-економічна криза. З 2011 року відбувається поступове зменшення питомої ваги податку на прибуток у державному бюджеті, що є наслідком зниження його ставки. Що ж до місцевих бюджетів, то частка цього податку є досить мізерною, коливається у діапазоні 0,5-1,3%.

Актуальним питанням для податкової політики України є регулювання використання природних ресурсів. Адже дані таблиці 2 засвідчують, що питома вага цих платежів є незначною на усіх рівнях бюджетної системи.

Отже, в Україні непряме оподаткування переважає над прямим, що засвідчує економічний спад. Відтак, вітчизняна податкова система характеризується фіскальною спрямованістю, оскільки зорієнтована більшою мірою на мобілізацію до бюджету додаткового обсягу фінансових ресурсів, аніж на стимулювання структурних зрушень в економіці.

Оцінка фіскальних ефектів непрямих податків засвідчує, що основний тягар щодо наповнення консолідованого бюджету держави лягає на незаможні верстви українського населення. Відтак низький рівень особистих доходів основної маси українців та тінізація приватного сектору

економіки об'єктивно обмежує масштаби прямого з транзитивною економікою.
оподаткування. Ця тенденція притаманна країнам

Таблиця 2. Структура основних прямих податків бюджетів усіх рівнів України

Вид доходу	Зведений бюджет		Державний бюджет		Місцеві бюджети	
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%
1	2	3	4	5	6	7
2008 рік						
Усього доходів, з них:	297844,7	100,0	231686,4	77,79	66158,3	22,21
Податкові надходження, з них:	227164,8	76,27	167883,4	73,88	59331,4	26,12
Податок з доходів фізичних осіб	45895,8	20,2	-	-	45895,8	77,4
Податок на прибуток підприємств	47856,0	21,1	47455,5	28,3	400,5	1,3
Платежі за використання природних ресурсів	9292,0	4,1	2369,9	1,4	6922,1	11,7
Основні прямі податки, всього	103043,8	45,4	49825,4	29,7	53218,4	90,4
2009 рік						
Усього доходів, з них:	272967,0	100,0	209700,3	76,82	63266,7	23,18
Податкові надходження, з них:	208073,2	76,23	148915,6	71,57	59157,6	28,43
Податок з доходів фізичних осіб	44485,3	21,4	-	-	44485,3	75,2
Податок на прибуток підприємств	33048,0	15,9	32579,8	21,9	468,2	0,8
Платежі за використання природних ресурсів	11230,7	5,4	2624,4	1,8	8606,3	14,5
Основні прямі податки, всього	88764,0	42,7	35204,2	23,7	53091,6	90,7
2010 рік						
Усього доходів, з них:	314506,3	100,0	240615,2	76,5	73891,1	23,5
Податкові надходження, з них:	234447,8	74,5	166872,2	71,2	67575,6	28,8
Податок з доходів фізичних осіб	51029,3	21,8	-	-	51029,3	75,5
Податок на прибуток підприємств	40359,1	17,2	39969,2	24,0	389,9	0,6
Платежі за використання природних ресурсів	12709,9	5,4	2928,9	1,8	9781,0	14,5
Основні прямі податки, всього	155127,6	44,4	42898,1	25,8	61200,2	90,6
2011 рік						
Усього доходів, з них:	398553,6	100,0	314616,9	78,9	83936,7	21,1
Податкові надходження, з них:	334691,9	84,0	261605,0	78,2	73086,9	21,8
Податок на доходи фізичних осіб	60224,5	18,0	6159,4	2,4	54065,0	74,0
Податок на прибуток підприємств	55096,9	16,5	54739,4	20,9	357,5	0,5
Платежі за використання природних ресурсів	14826,4	4,4	1907,4	0,7	12919,0	17,7
Основні прямі податки, всього	130147,8	38,9	62806,2	24,0	67341,5	92,2
2012 рік						
Усього доходів, з них:	445525,3	100,0	346054,0	77,7	99471,3	22,3
Податкові надходження, з них:	360567,2	80,9	274715,2	76,2	85852,0	23,8
Податок на доходи фізичних осіб	68092,4	16,7	7026,4	2,6	61509,3	71,7
Податок на прибуток підприємств	55793,0	15,5	55349,8	20,1	443,2	0,5
Платежі за використання природних ресурсів	17537,4	4,9	2293,3	0,8	15244,1	17,8
Основні прямі податки, всього	141422,8	37,1	64669,5	23,5	77196,6	90,0
2013 рік (2 квартали)						
Усього доходів, з них:	211082,2	100,	161881,5	76,7	49200,7	23,3
Податкові надходження, з них:	174198,7	82,5	131301,7	81,1	42897,0	24,6
Податок на доходи фізичних осіб	33939,1	19,5	3593,5	2,7	30345,6	70,7
Податок на прибуток підприємств	30825,1	17,7	30370,3	23,1	454,7	1,1
Платежі за використання природних ресурсів	13660,8	7,8	6432,7	4,9	7228,1	16,8
Основні прямі податки, всього	78425,0	45,0	40396,5	30,8	38028,4	88,7

**Розраховано автором на основі даних Державної казначейської служби України[3]*

Зменшення податкового навантаження, передбачене Податковим кодексом, має на меті стимулювання до виходу з тіні більшості суб'єктів господарювання, що передбачає зростання частки прямих податків у Зведеному бюджеті України. Але менталітет українського платника податків здебільшого спрямований на ухилення від виконання податкового обов'язку. Ця проблема обумовлює виховання в підростаючій нації податкової культури, створення позитивного іміджу сумлінного платника податків та підвищення рівня добровільної сплати податків та зборів.

Аналіз структури Державного бюджету України та місцевих бюджетів свідчить про значну централізованість бюджетних ресурсів держави та недостатнє фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування. Це питання потребує значних перетворень у системі формування бюджетних ресурсів. А саме: забезпечення фінансової самодостатності місцевих бюджетів у напрямку збільшення власних податкових надходжень та надання більших владних повноважень органам місцевого самоврядування у формуванні податкової політики.

Розподільчі процеси на етапах формування та використання податкових надходжень потребують нагального вирішення. Підвищення ефективності адміністрування податків до бюджетів усіх рівнів повинно мати на меті забезпечення своєчасного наповнення податковими надходженнями казни держави у потрібному обсязі при мінімально необхідних витратах. Важливим кроком у забезпеченні вирішення цього питання була реорганізація Державної податкової служби України та Державної митної служби України у Міністерство доходів і зборів України. Новостворений орган, об'єднавши цінний досвід податківців та митників, має забезпечити синергетичний ефект у площині акумулювання бюджетних ресурсів держави. Робота нового відомства значною мірою орієнтована на стратегічне планування. Стратегічні напрями розвитку Міністерства доходів і зборів на 2013–2017 роки спрямовані на вирішення об'єктивних проблем сфери оподаткування з урахуванням попередніх провалів податкової політики, залученням потенціалу податкових форм забезпечення та використанням досвіду зарубіжних країн.

Податкова компонента є першоосновою формування бюджетних ресурсів держави в умовах нестабільного фіскального простору. Це важлива ланка, яка коригує розвиток соціально-економічних відносин та вимагає постійного моніторингу.

На основі проведеної аналітичної оцінки податкових надходжень до Зведеного бюджету України протягом 2008-2013 років простежується

тенденція переважання непрямого оподаткування над прямим, що свідчить про фіскальну спрямованість вітчизняної податкової політики та недостатню орієнтацію регулюючої функції на економічне зростання. У 2009 році, в період світової фінансово-економічної кризи, питома вага податків залишилася на рівні минулого року поряд із зменшенням абсолютної суми податкових надходжень у системі бюджетних ресурсів. Щодо 2010 року, то у посткризовий період відслідковуємо незначне зростання суми податків у складі доходів Зведеного бюджету України, із зменшенням частки податкових надходжень, порівняно із попереднім роком. Після прийняття Податкового кодексу України, у 2011 році простежується суттєве зростання суми податкових надходжень та частки податків (на 9,5%) у бюджетних ресурсах, порівняно із 2010 роком. Такі показники пов'язані насамперед із віднесенням у бюджетній класифікації рентної плати та зборів на паливно-енергетичні ресурси до розділу «Податкові надходження». З 2011 року спостерігається тенденція щодо скорочення частки прямих податків у сумі доходів Зведеного бюджету України (лише у 2013 році – зростання), що є наслідком зменшення податкового навантаження на бізнес. Частка непрямих податків з 2010 року тримається на рівні 52,7%-52,8% (49,4% – 2013 рік) бюджетних ресурсів держави, що дає змогу вирішувати проблеми фінансового забезпечення суспільних видатків.

Отже, прийняття Податкового кодексу України заклало фундамент для реформування вітчизняної податкової системи. Цей законодавчий акт має значну кількість новацій, які формують прозорість системи оподаткування, спрощують адміністрування податків, зменшують податкове навантаження, гармонізують податкову складову в системі державних фінансів. Однак залишилось ще чимало невирішених проблем.

Не менш важливим етапом трансформації податкової системи є створення Міністерства доходів і зборів України, яке за перший рік своєї роботи внесло важливі корективи у сферу оподаткування у напрямку спрощення справляння податків, формування стратегічних напрямів роботи контролюючих органів та підвищення податкової культури.

Отримані результати наукового дослідження спонукають до висновків щодо необхідності глибокої трансформації вітчизняної системи оподаткування, в основі якої повинні лежати такі напрями оптимізації:

- підвищення ефективності перерозподільчих процесів на етапах акумулювання й використання податкових надходжень у системі бюджетних ресурсів, що збільшить їх фіскальний ефект;

-
- забезпечення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування шляхом розширення податкових форм наповнення місцевих бюджетів;
 - встановлення оптимального податкового навантаження у сучасних реаліях формування фіскального простору;
 - виховання в українців податкової толерантності та перебудова українського менталітету в напрямку усвідомлення необхідності виконання податкового обов'язку сумлінним громадянином України.
- Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення оптимального рівня податкового навантаження в Україні та оцінювання впливу податкової складової формування бюджетних ресурсів на прискорення темпів соціально-економічного розвитку держави.

Список літератури

1. Мельник, П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці [Текст] : монографія / П. В. Мельник. – Ірпін: Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
2. Крисоватий, А. І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні [Текст] : монографія / А. І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 371 с.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/>
4. Касперович, Ю. Формування доходів Зведеного бюджету в Україні [Текст] / Ю. Касперович // Економічний аналіз. – 2013. – В. 12. – Ч. 3. – С. 221-230.
5. Сідельникова, Л. П. Податкові надходження в системі формування бюджетних ресурсів держави [Електронний ресурс] / Л. П. Сідельникова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_6/300.pdf.

References

1. Melnyk, P. V. (2001). *The development of tax systems in transition economies* [Rozvutok podatkovoi sustemu v perekhidnii ekonomitsi]. Irpin: Academy of State Tax Service of Ukraine
2. Krysovaty, A. I. (2005). *Theoretical and organizational dominance and practice of tax policy in Ukraine* [Teoretuko-orhanizatsiyni dominant ta praktuca realizatsii podatkovoi politucu v Ukraine]. Ternopil: Carte blanche.
3. *Official site of the State Treasury of Ukraine* [Ofitsiynuy sayt Derzhavnoi kaznacheyskoi sluzhbu Ukraine]. (2013). Retrieved September 15, 2013? From <http://treasury.gov.ua/>.
4. Kasperovych, Yu. (2013). *Formation of the Consolidated Budget of Ukraine* [Formuvannya dokhodiv Zvedenoho byudzhetu Ukraine]. *Economic analysis*, 12 (3), 221-230.
5. Sidelnykova, L. P. (2011). *Tax revenues are already shaping budgetary resources of the state* [Podatkovi nadkhodzhenn v systemi formuvannya byudzhethnuzh resursiv derzhavy] Retrieved September 15, 2013, from : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_6/300.pdf.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2013 р.